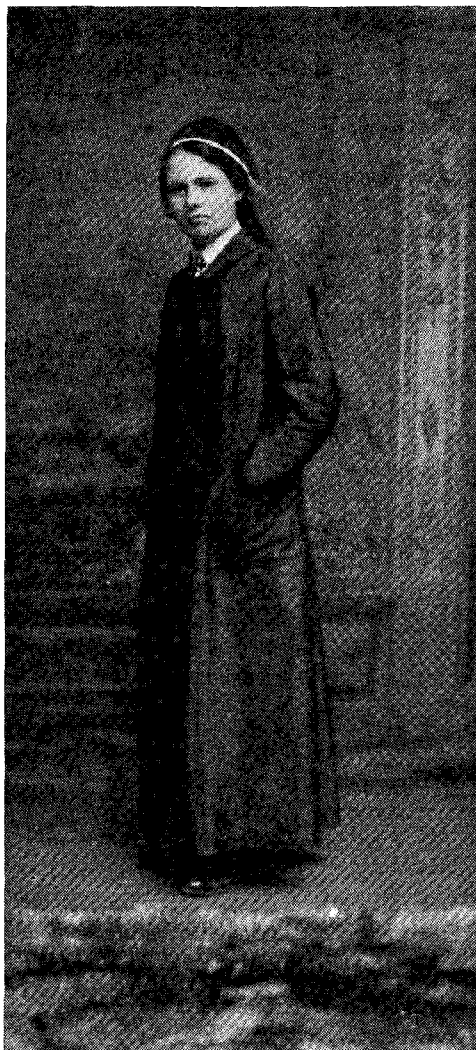

Naša prva medicinska sestra Angela Boškinova

ANGELA BOŠKIN ob diplomi na šoli za sestre na Dunaju 1914. leta.

Prva medicinska sestra in socialna delavka v Sloveniji in Jugoslaviji — Angela Boškin — se je rodila dne 6. junija 1885 v Pevni pri Gorici. Oče, kovač, je bil preudaren človek in z materjo sta si bila edina, da morata storiti vse, da dostojno preskrbita svojih 9 otrok. Pa tudi otrokom samim je bilo jasno, da si morajo z vzajemno pomočjo utreti pot v življenje. Ko se je eden Angelinih bratov, trgovski pomočnik na Dunaju, s skrajno varčnostjo in pridnostjo osamosvojil, je prosil domače, naj mu pride kdo pomagat. Vrsta je bila na Angeli. Čeprav nerada, je 20-letna odšla v veliko mesto. Pomagala je bratu v trgovini in pri gospodinjstvu. Po nekaj letih se je obojemu dobro priučila, vendar se kar ni mogla sprijazniti s tem, da bi to ostalo njen edini življenjski smoter. Ozirala se je za poklicem, ki bi ji življenje napolnil z večjim smislom in čimbolj zadovoljil njeno prekipavačo življenjsko energijo. Zanimanje so ji zbudile ženske v modrih oblekah, rekli so jim »plave sestre«. Zvedela je, da so to šolane negovalke bolnikov v Dunajskem zavodu splošne bolnišnice in klinik.

Po 7 letih dela pri bratu se je odločila za sestrski poklic. Februarja 1912 so jo sprejeli med učenke. Za poklicno delo so jih vadili ob praktičnem delu pri bolnikih, kjer so pomagale že usposobljenim sestram, hkrati pa so poslušale predavanja. Vsaka klinika je imela glavno sestro, vsak oddelek pa

oddelčno sestro. Te so posebej skrbele za pravilno zaposlitev in vedenje učenk, pa tudi zdravniki so jim ob vizitah dajali praktične napotke. Dunajske klinike so uživale svetovni sloves glede na strokovno raven in organizacijo dela. Posebno znani sta bili porodniško-ginekološki kliniki dr. Wertheima in Schauta. Tja so si prihajali izpopolnjevati znanje mladi zdravniki stažisti in specializanti iz Evrope in celo iz Amerike. Boškinova je bila dodeljena Wertheimovi kliniki na oddelek za novorojenčke. Kmalu si je pridobila zaupanje predstojnikov in po enoletni praksi je že nadomeščala oddelčno sestro, ko je ta odšla na dopust. Po dveh letih učne dobe jo je za svojo asistentko sprejel docent — ginekolog dr. Wagner, kjer je ostala eno leto.

Začela se je prva svetovna vojna. Bolnišnice so se napolnile z obolelimi, ranjenimi in pohabljenimi vojaki. Ustanavljali so nove rezervne vojaške bolnišnice. Vojna saniteta je zahtevala kvalificirane negovalke bolnikov. Leta 1915 je bila Boškinova dodeljena na delo v rekonvalescentnem oddelku vojaške bolnišnice, nato pa sanitetni ekipi švedske misije v bolnišnici Mednarodnega Rdečega križa.

1917. leta je prevzela odgovorno nalogo — imenovali so jo za glavno sestro v rezervni vojaški bolnišnici. Razmere so bile iz dneva v dan težje. Pičla hrana, pa tudi pomanjkanje opreme in kuriva je slabo vplivalo na že tako demoralizirane, bolne in izmučene vojake. Treba je bilo mnogo iznajdljivosti in potrpežljivosti, da se je ohranilo vsaj za silo znosno vzdušje. Boškinova ves ta čas ni zapustila bolnišnice. Za počitek ji je rabila majhna sobica sredi med drugimi bolniškimi sobami. Vse razkošje, ki si ga je lahko privoščila, sta bili 2 kepici premoga na dan, da si je z njima ogrela bivališče. V bolnišnici je začela skrbeti za individualno zaposlitev bolnikov. V skladu z njihovimi sposobnostmi in možnostmi so pripravljali majhna praznovanja in z njimi preganjali enoličnost bolniškega ozračja.

Na Dunaju je zvedela, da so ustanovili novo šolo za socialno-zdravstveno delo, ki bo učenke usposabljala za novi poklic »skrbstvene sestre« (Fürsorgeschwester). Tečaj je organiziralo ministrstvo za zdravstvo in socialno skrbstvo. Pogoji za vpis je bil, da so kandidatke obvladale delo kvalificirane bolniške negovalke, sprejemali so pa tudi ženske, ki so se dobro izkazale v socialnih organizacijah in ustanovah. V njej je dozorel sklep, da se prikladi v tečaj; privlačila jo je misel, da bo v novem poklicu lahko delovala v protituberkulozni službi, v boju zoper bolezen, ki je takrat množično razsajala in terjala veliko smrtnost zlasti med mladino.

Sprejeta je bila v II. tečaj. Na tečaju so predavali priznani strokovnjaki in vneti borci za ustanovitev socialnih in socialno-zdravstvenih služb v Avstro-Ogrski, po zgledu zahodnih držav, zlasti Francije in Nemčije. Med predavatelji je bil tudi znani pediater, zagovornik nove, t. j. socialne smeri, primarij docent dr. Leopold Moll, ustanovitelj službe otroške zaščite in mladinskega skrbstva na Dunaju (Konsortium für Kinderschutz und Jugendfürsorge). Dr. Moll in še zlasti predstojnica g. Anny Tausche, ki je predavala metodo in tehniko odprte zaščite za dojenčke in male otroke, sta vplivala na Boškinovo tako, da je opustila prvotni načrt in se odločila za delo pri varstvu matere in otroka.

Ker so nameravali razširiti mrežo socialno-zdravstvenih služb zlasti v obrobni večjih krajih tedanje države, so Boškinovo z dekretom določili za službo »skrbstvene sestre« (danes »medicinske sestre v patronažni službi«) v Trstu. Med 30 slušateljicami v tečaju je bila edina Slovenka. Po naključju pa je srečala Ljubljanko Pavlo Bones, ki ji je povedala, da je tu na praksi skupaj z učiteljico Olgo

Cvahte iz Maribora. Poslal ju je na Dunaj ljubljanski higienik dr. Demeter Bleiweis, ki je v Ljubljani ustanavljal protituberkulozno ligo*.

Konec oktobra 1918, ko je ravnokar prejela diplomu skrbstvene sestre, je prišlo do razsula Avstro-Ogrske. S tem je izgubil veljavo tudi dekret o njeni nastavitvi v Trstu. Napisala je prošnjo za službo in jo naslovila na prostovoljno društvo »Viribus unitis«, ki je skrbelo za pomoč tuberkuloznim bolnikom. Ker ni prejela odgovora, je odpotovala z zadnjim transportom Slovencev in Hrvatov, ki so se izselili iz Avstrije v novo ustanovljeno državo Srbov, Hrvatov in Slovencev. V Ljubljani ji je ponudil zatočišče nečak. Znašla se je med vojaki, begunci z goriške fronte, ki so životarili v zasilnih barakah po ljubljanskih predmestjih. Zaman je iskala naslove socialnih ali socialno-zdravstvenih ustanov, da bi si oskrbela zaposlitev, kajti takih ustanov v Ljubljani ni bilo. Obrnila se je na ravnatelja splošne bolnišnice. Ta ji je odgovoril, da bi jo rad sprejel, ker še nimajo osebe s tako kvalifikacijo, toda ovira je v tem, da imajo pogodbo z redovnicami. Svetoval ji je, naj poišče dr. Antona Breclja, referenta za zdravstvo pri vladi SHS, ki jo bo kot razgledan strokovnjak gotovo takoj sprejel. Toda njega ni bilo, ker so ga v času, ko se je mudil na Goriškem, italijanske okupacijske oblasti aretirale kot zavednega Slovencea.

Končno jo je sprejel minister Anton Kristan, ki ji je povedal, da imajo poleg nekaj prostovoljnih dobroteljskih društev v Ljubljani sedaj nastavljeno samo nadzornico za mladinsko varstvo, in jo napolnil k njej. To je bila Alojzija Štebi, znana javna delavka, aktivna socialistka, ki se je posebej zavzemala za varstvo matere in otroka, za prosvetljevanje žensk in zlasti za socialno-zdravstveno zaščito delavstva. Prav Lojzka Štebi, katere ime je povezano z ustanovitelji prvih socialnih in socialno-zdravstvenih zavodov v Sloveniji, je šele spoznala vrednost šolane zdravstvene socialne delavke, kakršna je bila Angela Boškinova. Štebijeva ji je obrazložila težavne razmere, kot so vladale tedaj v socialno-zdravstvenem skrbstvu. Kljub vpijočim potrebam zlasti med preprostim ljudstvom ni bilo za to delo ne sredstev ne ljudi. Konservativizem vseh slojev, celo med dobršnim delom izobraženstva in vplivnih ljudi, ki bi sicer lahko mnogo pomagali, je oviral, da bi spoznali potrebe in zastavili delo na tem neobdelanem torišču. Posebej ji je Štebijeva opisala bedo in neprosvetljenost v delavskih naseljih, kjer reveži, zlasti otroci, še posebej občutijo vojne razmere in v skrajnem obubožanju množično obolevajo in umirajo. Štebijeva je želela, da bi zastavila službo skrbstvene sestre najprej v Trziču med tovarniškimi delavkami, toda tam so bile že redovnice, ki so težje socialne primere reševale primitivno, na samaritanski podlagi in z zbiranjem milodarov, kar je bilo seveda odločno premalo. S tem je družba globoke socialne rane dejansko le prikrivala. Ob monopolu redovnic bi kvalificirana socialna delavka le težko uveljavila naprednejše delovne metode.

Štebijeva je povabila Boškinovo, naj se oglasi čez teden dni, medtem pa bo poiskala možnosti za delo kje drugod. Ob tej priložnosti je Boškinova Štebijevo opozorila tudi na Cvahtetovo in Bonesovo, ki bi kot skrbstveni sestre tudi utegnili pomagati na področju otroškega varstva. Štebijeva je pregledala možnosti za nastavitev po raznih delavskih centrih in na Jesenicah so njen predlog takoj sprejeli.

* Dr. Demeter Bleiweis je pomagal dr. Avgustu Levičniku, prvemu slovenskemu ftiziologu, ustanoviti leta 1907 v Ljubljani prvi protituberkulozni dispanzer (Dr. Ivan Logar, PČZ št. 12/1963).

Osebnostno je vplivala pri pristojnih ljudeh, da bi zagotovila čim ugodnejši sprejem in podporo »novotariji«, ki jo bo uvajala nova strokovna moč. Preskrbela ji je sobico in hrano v majhni bolnišnici »bratovske skladnice« (začetki delavskega zdravstvenega zavarovanja na združni osnovi, tj. na solidarnostni osnovi »bratstva«). To in mesečna plača 300 kron je bilo vse, kar so takrat premogli pičli fondi za socialno delo.

Tako je bil 27. januarja 1919 v Sloveniji in Jugoslaviji napisan prvi dekret o nastavitvi skrbstvene sestre, predhodnice današnjih medicinskih sester v patronažni službi in današnjih socialnih delavcev.

Zaradi pomembnosti priobčujemo njegov prepis:

Oper. št. M 285/19

Ljubljana, dne 27. I. 1919

Gospodični

Angeli Boškinovi.

v Ljubljani

Marije Terezije cesta, baraka za razprodajo voz.

Rešujoč Vašo prošnjo z dne 8. januarja 1919 Vam naznanjamo, da Vas sprejmemo v službo kot oskrbno sestro s sedežem na Jesenicah. Vaš delokrog bo obsegal kraje Koroska Bela, Javornik, Sava, Jesenice. Vaša naloga bo, da obiskujete matere, ki so na porodu, jih navajate, da gledajo ob času poroda na higijenična določila in da jih poučujete o pravilni negi z dojenčki. Na Jesenicah boste imeli v bolnišnici bratovske skladnice brezplačno opremljeno stanovanje z razsvetljavo in kurjavo in brezplačno hrano. Poverjeništvu za socialno skrb Vam bo dajalo K 300.— (tristo kron) mesečno. Nastop službe bo v ponedeljek 3. februarja. V svrhu natančnejšega dogovora se zglasite v petek 31. januarja predpoldne pri nadzornici za mladinsko varstvo Alojziji Stebijevi.

Narodna vlada SRS v Ljubljani
oddelek za socialno skrb

Za poverjenika:
(parafa Štebi)

Prva pot Boškinove je veljala obisku okrožnega zdravnika dr. Kogoja, ki je bil takrat med redkimi takoj spoznal, da bo v novem poklicu dobil dragoceno pomoč zdravstveni službi. Dela na socialnem področju dotlej ni bilo. Za lajšanje najhujše bede je skrbela civilna ženska dobrodelna organizacija, ki je zbirala darove za reveže. Obiskala je župana in župnika, da bi si ustvarila sliko razmer, v katerih bo delovala. Povsod so ji z razumevanjem obljubili sodelovanje in oporo. Takoj je obiskala tudi babice in jih seznanila s svojo vlogo ter jih pomirila, češ da jih ne bo ovirala pri njihovem delu, pač pa jim ga bo lajšala in se bodo pri delu medsebojno dopolnjevale. Priskrbela si je naslove novorojencev in posebej ogroženih družin. Spoznala je svetovne in politične nazore ljudi, ki so se delili v stranke in se med seboj označevali za »rdeče« (komunisti in socialisti oz. socialdemokrati), »plave« (nacionalisti) in »črne« (klerikalci). Zlasti je spoznala nezaupljivost delavskega ljudstva do »gospode«, kamor bi utegnili prištevati tudi njo, če ne bo ravnala z vso tenkočutnostjo. Napravila je prve hišne obiske. Spoznala je obupne stanovanjske razmere in skrajno revščino. Ljudje so bili izčrpani in sestradani, otroci zaostali v razvoju, manjkalo je veliko očetov, ubitih in pogrešanih v vojni. Podpore niso bile urejene, saj neposredno po vojni v novi državi, ki niti še ni imela določenih meja, tega ni bilo mogoče pričakovati. Zahajati v družine v takih razmerah praznih rok ni bilo lahko. Ljudje so jo sprejemali z začudenjem, zlasti ko se je zanimala za najmlajše in jih odvijala. »Kaj tole ste prišli pogledat?« so se čudili možakarji. Hkrati je obiskovala tudi premožnejše kmete in jih pridobivala za

pomoč v hrani, dobrodelno žensko društvo je po njenih poročilih laže dodeljevalo pomoč najbolj potrebnim. Zdravnik dr. Kogoj pa je prisluhnil njenim informacijam in sprejemal ali obiskoval na domu ljudi, h katerim ga je napotila. Začela je tudi predavati ljudem o higieni, o zaščiti pred okužbami in posebej o negi dojenčka.

Vse to pa je bila zgolj kaplja v morje. Pešačenje od jutra do večera, od hiše do hiše, posredovanja za pomoč — vse skupaj ni kazalo kaj prida uspeha. Celo pri najboljši volji vseh velikokrat ni bilo mogoče pomagati. Ni bilo zavoda, kjer bi lahko oskrbeli najbolj ogrožene dojenčke ali porodnice. Krajevna bolnišnica je bila majhna, Ljubljana oddaljena. Tudi ni bilo nobenih znamenj, da bi kaj kmalu pridobili novih moči, sposobnih in voljnih delovati v poklicu skrbstvene sestre. Že se je lotevalo malodušje. Še bolj je razmišljala o naukih v tečaju in oblikah socialno-zdravstvene zaščite v zahodni Evropi. Ali se ne bi dalo storiti kaj več? V pogovorih je pridobila dr. Kogoja, da bo enkrat na teden ali vsaj na štirinajst dni pregledoval dojenčke, ona pa bo hkrati tolmačila materam njegova navodila in jih učila o negi in prehrani dojenčka ter o osebni higieni. Privolil je in ji s tem prižgal nov žarek upanja.

Tako je lahko v naslednjem rednem poročilu o svojem delu sporočila nadzornici za mladinsko skrbstvo Štebijeji v Ljubljani **predlog o ustanovitvi in delovnem programu »posvetovalnice za matere in dojenčke«**. Štebijeja, ki se je vseskozi prizadevala za razširitev te vrste dejavnosti in medtem pridobila za to delo tudi že Olgo Cvahte in Pavlo Bones, ji je kmalu sporočila, da je njen predlog sprejet.

Boškinova je odšla takoj v Ljubljano, da bi se natančneje pogovorila o prostoru, opreми in delovnem programu posvetovalnice. Izvedela je, da je njeno pobudo močno podprl mlad zdravnik — stažist v ljubljanski bolnišnici dr. Matija Ambrožič, ki ga je Boškinova ob tej priložnosti spoznala. Pri Štebijeji je našla Olgo Cvahte in Pavlo Bones, ki so ju določili za skrbstveni sestri v Trbovljah in za delo v posvetovalnici, ko bo ta ustanovljena tudi tam. Bonesova se je lotila pripravljavanja opreme, Štebijeja pa je medtem oskrbela prostor za posvetovalnico na Jesenicah v tamkajšnjem otroškem vrtcu. Preskrbela je tudi nekaj zabojev kondenziranega mleka, kakava ter obleke iz pomoči mednarodnega Rdečega križa in odobrila nastavitev postrežnice v posvetovalnici.

Tako se je začelo že bolj organizirano delo. Bonesova je uvedla »izposojevalne košare« z najnujnejšimi higienskimi pripomočki in osnovnim posteljnim perilom za porodnice. Postrežnica je proti posebni nagradi hodila opravljat gospodnjska dela za nekaj dni na domove porodnic, ki niso imele nikogar, da bi jih nadomeščal v gospodinjstvu in pri oskrbi otrok. Čeprav so bile dobro zamišljene, se te oblike v razmerah silne revščine niso obnesle. Izposojenih predmetov niso mogli dobiti nazaj. Tudi ni bilo mogoče terjati od ljudi edinih rjuh in otroškega perila, kar je k hiši prišlo iz posojene košare. Za sprotno dopolnjevanje manjkajoče opreme pa seveda ni bilo sredstev. Dogajalo se je tudi, da so postrežnico začele zahtevati porodnice, žene bolj plačanih predelavcev, kjer ni bilo take sile. Ko so pa zavodi za socialno zavarovanje začeli dodeljevati prispevek za porod in otroško opremo delavskim družinam, so s tem prenehali.

Končno je bil led prebit. Socialno in zdravstvenoprosvetno delo se je širilo, prebivalstvo pa je z zaupanjem sprejemalo pomoč in se že samo obračalo po nasvete k skrbstveni sestri.

Leta 1921, po nekaj letih takega delovanja, se je z Dunaja vrnil v Ljubljano dr. M. Ambrožič, ki je medtem postal specialist za otroške bolezni. Bil je poln načrtov za organizacijo socialno zdravstvene zaščite otrok v Sloveniji; predvsem pa v njenem središču Ljubljani. Pri uresničevanju svojih zamisli si je prek Lojzke Štebijeve pridobil podporo naprednih ženskih krogov in organizacij. Da bi zagotovil tudi strokovno plat, je zahteval, naj se Boškinova preseli v Ljubljano. Dne 1. marca 1922 so poslali Boškinovi v uk bodočo skrbstveno oziroma zaščitno sestro Viko Kecelj, da bi po odhodu Boškinove nadaljevala z lepo zastavljenim delom na Jesenicah. Dr. Kogoj, ki je bil medtem postal vnet zagovornik nove smeri zdravstvene službe, je nadaljeval svoje delo v jeseniški posvetovalnici.

Tako je Boškinova v maju 1922 lahko zapustila Jesenice. Njena prva naloga v Ljubljani je bila, da uredi otroško zavetišče iz zanemarjene in prenapolnjene sirotišnice v nekdanji propadajoči hišici v Bohoričevi ulici. Dotlej sta imeli tamkaj 90 otrok na skrbi dve redovnici. Prvi njen ukrep je bil, da je ločila otroke po starosti, tako da je šoloobvezne premestila v otroško zavetišče v Streliški ulici, bolne pa poslala v otroško bolnišnico. Otroci so bili umazani in sestradani. Treba je bilo vpeljati red in pravilno prehrano, očediti otroke uši in garij in zastenjeno stavbo od vrha do tal očistiti nesnage. Bila je sama za vse, za nekaj ur spanja ji je rabila podstrešna kamrica. Tak je bil začetek prvega zavoda za varstvo otrok, ki ga je hotel dr. Ambrožič postaviti na nove osnove z razgledanimi ženskami, dokler ne pridobijo primernih prostorov in šolanih zaščitnih sester.

Prva se je sestri Boškinovi pridružila mlada inteligentka, absolventka gimnazije z znanjem tujih jezikov, Tončka Šiffrejeva, hčerka uglednih staršev iz Ribnice na Dolenjskem. V njej je Boškinova odkrila resno, prizadevno dekle, stanovitno v svoji odločitvi za sestrski poklic. V podstrešno sobico so stisnili še eno ležišče za novo moč. Boškinovi, ki je bila glavna sestra v otroškem domu, so poiskali še dve sodelavki: Ano Kurent, ki je bila dotlej negovalka bolnikov v bolnišnici za tuberkulozo v Topolščici, in Marijo Gril, ki jo je pridobila članica društva »Dečji dom« Franja Tavčarjeva, žena pisatelja in mati pokojnega profesorja dr. Igorja Tavčarja. Zanemarjeni, preplašeni otroci sirote so tako postopno zbujali vtis resnično urejenih in vedrih varovancev.

Konec leta 1922 so slednjič dobili nove prostore. »Zavod za soc. higiensko zaščito dece« (ki je združeval dečji in materinski dom, mlečno kuhinjo ter otroški dispanzer) se je nastanil v poslopju stare porodnišnice, v današnjih prostorih C oddelka otorinolaringološke klinike. K pripravam je dr. Ambrožič pritegnil svoje sodelavke iz Bohoričeve ulice. Spomladi leta 1923 je bila Boškinova premeščena kot prva strokovno usposobljena sestra, kmalu za njo pa še preostale tri njene pomočnice iz Bohoričeve ulice v zavod, ki je začel z delom 9. julija 1923.

Ob ustanovitvi pa je bilo potrebno premagovati ne le materialne ovire, marveč tudi skrajno nazadnjaška naziranja. Mnogi znani in celo v javnosti vplivni ljudje so ocenjevali »novotarijo« za nepotrebno, češ »ljudi je že tako preveč, čemu torej še tolikšna skrb za te zanemarjene otroke«, ali pa »ženi ni potrebna prosvetljenost, za oskrbo otroka ji zadošča materinski instinkt« in podobno. Tudi se je mnogim zdelo škoda potrošenih sredstev, češ da je ta služba silno draga.

Dela je bilo že takoj v začetku veliko, saj so sestre same čistile vse prostore, pripravile opremo in sešile perilo za bodoči zavod. Ko so bile sprejete prve štiri matere z otroki, so jim pomagale tudi te. Nasprotniki so takoj začeli negodovati nad

razsipnostjo in v dnevniku »Slovenec« razglasili, kaj se počenja: »4 plačane moči varujejo 4 matere z njihovimi dojenčki!« Na to je ostro odgovoril dr. Ambrožič, dom pa se je kljub vsemu začel polagoma polniti. Vse štiri sestre so bile razdeljene po posameznih oddelkih in so si morale med seboj pomagati. Glavna sestra Boškinova je pač morala priskočiti na pomoč povsod tamkaj, kjer se je kaj zataknilo. Razmere so dozorele in ustanovitve šole za sestre ni bilo več mogoče zavlačevati. Konec leta 1923 je bila v sestavi zavoda ustanovljena enoletna šola za sestre, ki je začela s poukom 3. januarja 1924. Boškinova je prav tako obiskovala šolo, ker je morala v novi državi svoja spričevala nostrificirati. Hkrati pa je na šoli tudi poučevala; bila je instruktorica za »posetno«, t. j. za patronažno službo in je obdržala to dolžnost vse do 1926, ko je bila premeščena v posvetovalnico »za matere in otroke« v Trbovljah.

Leta 1926 je bilo v Sloveniji 22 diplomiranih sester, 14 pa jih je bilo še na šolanju. To je bilo hkrati tudi zadnje leto enoletne šole. Zaradi nepoznavanja poklica in njegove velike zahtevnosti je bil dotok v šolo majhen, sicer pa so bili omejeni tudi objektivni pogoji za šolanje večjega števila sester. Nastanek novega poklica je rodil potrebo po zaščiti pravic zaščitne sestre in po ustrezni strokovni organizaciji. Konec 1926. leta so ustanovile »Društvo zaščitnih sester«, ki mu je dolgo predsedovala Boškinova.

V Trbovljah je Boškinovo čakalo veliko dela. Tamkaj sta bila samo dva zdravnika. Med njima je našla vso oporo le v dr. Cizlju. Posvetovalnico, ki jo je začela in vpeljala Bonesova, so po njenem odhodu v Maribor opustili. V zasavskem rudarskem središču so bili hudi problemi revščine in socialno povsem zapuščenih otrok; prostitucija je bila razširjena celo že pri 12-letnih deklicah. Pomanjkanje in izkoriščanje je privedlo do hudih bojev rudarjev za golo existenco. Večkratne stavke, brezposelnost in nato leta gospodarske krize so puščala sledove. Boškinova, ki je službovala v revirjih nad 10 let, se je vrastla v razmere, hodila med ljudi, pomagala in jih spodbujala, naj ne klonejo, poučevala je mlada dekleta, predavala higieno in nego dojenčka v trboveljski gospodinjski šoli itd. Udeleževala se je shodov in ženskih zborovanj, kot prepričana zagovornica ženskih pravic do izobrazbe in poklicnega udejstvovanja je bila pogosto deležna pikrih pripomb zlasti od drugega zdravnika-konservativca.

Po celem obdobju naporov in dela v Trbovljah so leta 1939 Angelo Boškinovo poklicali v Higienski zavod v Ljubljani in ji naložili vodstvo higienskih razstav. To so bile potujoče razstave po vaseh, spremljala pa so jih predavanja in propagandni filmi. Pri tem delu ni ostala dolgo časa; spominja se, da je bila z razstavo 6 tednov v Slovenskih goricah, 6 tednov pa na Kočevskem. Za predvajanje so imeli na voljo le dva filma, prvega o protituberkulozni zaščiti, drugega pa o protialkoholni akciji.

Še istega leta so jo nastavili v zdravstvenem domu v Škofji Loki, kjer je bila ob zdravniku edina strokovna moč. Delovala je pri varstvu mater in otroka ter v protituberkulozni službi. Na službovanju v Škofji Loki je dočakala hudo preizkušnjo za ves narod — nemško okupacijo. Dokler še niso povsem zaprli meje, je pohitela na Higienski zavod v Ljubljano in povprašala, kam naj se zdaj obrne. Rekli so ji, da ne vedo kam z njo, in tako se je vrnila v Škofjo Loko. Ostala je tu pri istem delu, kar ji je omogočilo znanje nemškega jezika in diploma dunajske šole. Hkrati je to bila zanjo določena prednost, fasada, za katero je v poklicnem delu, ki je takšno vlogo omogočilo in celo zahtevalo, ostala ob strani slovenskega ljudstva.

Opravljala je delo pri rentgenu in ker so ga Nemci prenesli v Kranj, je tjakaj hodila vsak teden. Dela pri varstvu matere in otroka pa ji niso povsem zaupali; prišle so predstavnice hitlerjevske organizacije NSV (Nazionalsozialistische Volkswohlfahrt; osnovna zahteva: politična usmerjenost z minimalno strokovno izobrazbo, pretežno kot Säuglingsschwester v posvetovalnicah za dojenčke in pri hišnih obiskih dojenčkov) in po okoliških vaseh organizirale posvetovalnice za otroke, kamor je hodila v njihovem spremstvu. Tako je pogosto obiskovala Gorenjo vas in Selca v Poljanski oziroma v Selški dolini.

Iz delovnega programa, ki so ga predpisali Nemci, je razbrala, da bo prav kmalu prišla na vrsto rasna čistka. Ko so objavili pravico doklad družinam z več kot tremi otroki, so hkrati pregledovali rodovnike za tri generacije nazaj glede naslednjih podatkov: ali je kdo med njimi bil židovskega rodu, ali je med njimi bil kakšen pojav dedne slaboumnosti ali obremenjenosti zaradi alkoholizma in tuberkuloze. Boškinova je poskrbela, da so se ljudje zavarovali kjerkoli mogoče; poučila jih je, naj zamolčijo pojave alkoholizma in naj morebitno slaboumnost utemeljijo kot pridobljeno bolezen. Vendar so šli vsi ti nemški načrti za preseljevanje v uničevalna taborišča po vodi, ker je vsesplošna ljudska vstaja postavila na dnevni red druga, za Nemce bolj pereča vprašanja. Tudi vnema sester-hitlerjank je popustila, ko se je hitro in nezadržno razširil in okreplil ljudski odpor ter so oboroženi spopadi s partizani postali vsakdanja stvarnost.

Vendar so jo hudi časi, zlasti v dneh okupatorskega terorja, močno prizadeli. Bila je skrajno izčrpana, saj se je bližala 60 letom starosti in jo je delo na mestu, ki bi še v normalnih razmerah zahtevalo izredno fizično odpornost, hudo pritiskalo. Ob naraščajočem okupatorskem terorju je — poleg vsega — legla nanjo še huda duševna stiska. Zaprosila je za upokožitev.

Septembra 1944 so njeni prošnji ugodili. Kmalu je dobila potni list in takoj odpotovala domov v Pevmo pri Gorici. Staršev ni dobila več živih. Mati je umrla tik pred okupacijo 1941 v njeni odsotnosti, ker je bila meja hermetično zaprta in ni mogla do nje; očeta pa so ji pokopali komaj nekaj dni prej, preden se je dokončno vrnila domov. Odtlej živi s sestro — upokojeno učiteljico v svojem rodnem kraju v Stari Gorici, ob skromni pokojnini, še vedno vedra ter s čustvom in zavestjo vdana svojemu življenjskemu poklicu, ki mu je prva v domovini krčila pot.

L. B.

»BITI ODGOVOREN PRAV GOTOVO NE POMENI, DA MORAMO OPRAVITI VSE SAMI, TEMVEČ POMENI PRIZADEVANJE, DA TUDI VSI DRUGI STORE TO ALI ONO, DA NIHČE NITI HOTE NITI IZ NEVEDNOSTI NE OPUSTI, KAR MORA BITI STORJENO... TUDI NE POMENI, DA VSAK OPRAVI SAMO TISTO DOLŽNOST, ZA KATERO JE BIL POSTAVLJEN.«

IZ »BELEŽK O NEGI«
FLORENCE NIGHTINGALE